

Wojciech Smoczyński

GRUPY SPÓŁGŁOSKOWE LITEWSKIEJ GWARY PUNSKIEJ

Status składniowy spółgłoski jest, jak wiadomo, zróżnicowany odpowiednio do jej pozycji w szyku zewnętrznym fonemów tworzących sylabę. Znajduje to wyraz w odróżnieniu terminologicznym funkcji eksplozywnej i funkcji implozywnej spółgłoski. W modelu sylaby jak $C_1VC_2(C_3)$ spółgłoska poprzedzająca ośrodek zgłoskotwórczy, czyli C_1 , jest eksplozywna, zaś spółgłoska następująca po nim, a poprzedzona inną spółgłoską, tj. C_2 , jest implozywna.

Z typologicznego punktu widzenia funkcja eksplozywna uchodzi za prymarną, zaś implozywna za sekundarną funkcję spółgłoski w sylabie. Nadrzędność funkcji eksplozywnej uzasadnia się, jak stwierdził to J. Kuryłowicz¹ dwoma faktami: 1) istnieniem języków bez spółgłosek implozywnych i brakiem języków, które by się obchodziły bez spółgłosek eksplozywnych; 2) ściślejszym związkiem wzajemnym łączącym we względną całość część implozywną (wygłos) sylaby i jej ośrodek zgłoskotwórczy². Te same fakty wymagają, by traktować sylabę jako strukturę zhierarchizowaną, rozkładającą się na część eksplozywną i względną całość złożoną z sa-

¹ J. Kuryłowicz, *Uwagi o polskich grupach spółgłoskowych*, "Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego" XI, 1952, s. 55.

² Dowodzą tego m. in. zjawiska prozodyczne. Biorąc jako przykład język litewski, można wskazać na fakt, że intonacja sylabiczna funkcjonuje tam nie tylko w oparciu o czysto wokaliczne ośrodki zgłoskotwórcze, lecz także w oparciu o sekwencje (tautosylabiczne) złożone z samogłoski krótkiej i implozywnego sonantu: *v + j, v, r, l, n, m*. Por. też J. Kuryłowicz (*Contribution à la théorie de la syllabe*, "Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego" VIII, 1948, s. 82): "La circonstance que le complexe intervocalique *impl. + expl.* peut se réduire uniquement à *expl.*, jamais à *impl.*, nous fait supposer que c'est *expl.* qui forme la partie constitutive ou centrale du complexe".

mogłoski oraz z części implozywnej³, schematycznie: $C_1 + (V + C_2)$.

Problem opisu grup spółgłoskowych danego języka sprowadza się do udzielenia odpowiedzi na dwa pytania: 1) jakie sekwencje spółgłosek są dopuszczalne w części eksplozywnej i w części implozywnej sylaby (a zarazem wyrazu); 2) jakie reguły fonotaktyczne rządzą doбором fonemów tworzących odnośne kombinacje nagłosowe i wygłosowe?

Co się tyczy porządku analizy (i klasyfikacji) grup spółgłoskowych, to wyznacza go wspomniana przed chwilą hierarchia funkcji elementów spółgłoskowych w sylabie. Wymaga ona, by grupy eksplozywne czyli nagłosowe uznać za nadrzędne (fundujące) i następnie ze względu na nie opisywać grupy implozywne, czyli wygłosowe⁴.

Gwara puńska, której grupami spółgłoskowymi będziemy się tu zajmowali, jest jedną z dwóch gwar litewskich, jakie istnieją w obrębie państwowego terytorium polskiego od czasu dokonanych na Suwalszczyźnie po I wojnie światowej ustaleń granicznych⁵. Wraz z sąsiednią litewską gwarą sejneńską⁶ tworzy ona zachodnią peryferię dialektu południowoaukštajckiego, obejmującego obszar całej niemal południowej Litwy⁷.

Inwentarz fonemów gwary puńskiej (GP) różni się w wielu punktach od współczesnego litewskiego języka literackiego (LJL),

³ Por. J. Kuryłowicz, *Contribution...*, s. 104-105; *tenże*, *Wagi...*, s. 55.

⁴ *Tamże*.

⁵ Gwara puńska mówi mieszkańcy kilkunastu wsi litewskich położonych w sąsiedztwie miasteczka Puńsk (lit. *Pūnškas*, gw. *Pūnckas*), o ok. 30 km na północny wschód od Suwałk. Bliższe wiadomości o gwarze znaleźć można w następujących opracowaniach: W. Smoczyński, *Dialekt litewski w Polsce północno-wschodniej*, "Sprawozdania Odczytu PAN w Krakowie" XV/2, 1971, s. 375-377; *Gwara południowolitewska w Sejneńskim*, [w:] *Teksty gwarowe z Białostoczczyzny z komentarzem językowym*, Warszawa 1972, s. 97-109; *System fonologiczny litewskiej gwary puńskiej*, "Acta Baltico-Slavica" XVII, 1986 (w druku); *Szkic morfologiczny litewskiej gwary puńskiej*, "Acta Baltico-Slavica" XVI, 1984, s. 235-261.

⁶ Opisana ostatnio przez M. Masiuk: *Fonologia litewskiej gwary sejneńskiej*, Poznań 1978. Grup spółgłoskowych monografia ta jednakże nie uwzględnia.

⁷ Por. Z. Zinkevičius, *Lietuvių dialektologija*, Vilnius 1966, s. 15, 27 oraz mapa na s. 446; *tenże*, *Lietuvių kalbos dialektologija*, Vilnius 1978, s. 40-47.

nie od rzeczy więc będzie uwidocznić to przez zestawienie obu systemów:

Samogłoski⁸

GP		LJL	
1) i e	uo	1) i a	uo
2) i:	u:	2) i:	u:
	i		u
3) e:	o:	3) e:	o:
	e		o
4)	a	4) ε:	a:
			ε
			a

Spółgłoski⁹

GP				LJL				
p p'	t t'	o	(č)	k k'	p p'	t t'	(č)	k k'
b b'	d d'	ds	(dž)	g g'	b b'	d d'	(dž)	g g'
(f f')	s s'		(x)	(f f')	s s'	š š'	(x x')	(f f')
	(z z')		ž		(z z')	ž ž'	(j j')	(j j')
<hr/>				<hr/>				
m m'	n n'			m m'	n n'			
	l l'	r			l l'	r r'		
v v'	ǰ			v v'	ǰ			

GRUPY EKSPLOZYWNE

Eksplozywne czyli nagłosowe grupy wyrazu są w gwarze trój- i dwuelementowe. W rozwiniętym modelu trójelementowym: $C_3C_2C_1$ - (V) dystrybucja poszczególnych klas spółgłoskowych w odnośnych pozycjach stoku sylaby jest następująca:

a) w pozycji C_3 : s, z, š, ž, tj. obstruenty trące (symbol: S);

⁸ Porównanie obu systemów w: W. S m o c z y ń s k i, *System fonologiczny litewskiej gwary puńskiej...*; t e n i e, *Sporne problemy wokalizmu litewskiego*, "Sprawozdania Oddziału PAN w Krakowie" XX/2, 1978, s. 331-333; t e n i e, *Z badań nad gwarą litewską okolic Puńska: system samogłosek*, "Rocznik Białostocki" XIV, 1981, s. 349-371.

⁹ W nawiasach figuruje fonemy interferowane, ukazujące się w licznych za-

b) w pozycji C_2 : obstruenty zwartowybuchowe p, b, t, d, k, g oraz zwartotrące c, dz i δ (symbol wspólny: T);

c) w pozycji C_1 : j, l, r, n, m, v , tj. klasa sonantów w porządku malejącego udziału głosu (symbol: R).

Z powyższego rozkładu wynika, że model fonologiczny grupy nagłosowej pełnej ma postać $STR-(V)$. Odnacza się on łagodnie nastającym stopniem sonoryczności od peryferii po szczyt sylaby; sonanty mają stałe miejsce w bezpośrednim sąsiedztwie samogłoski szczytowej. Model litewski $STH-$ przedstawia niezmienną kontynuację staroindoeuropejskiej grupy nagłosowej¹⁰ i jako taki wyróżnia dzisiejszą litewszczyznę w stosunku do sąsiednich języków słowiańskich¹¹.

Grupy typu $STR-$ uporządkowano według składnika R (w nawiasach figurują grupy z pochodzenia obce, występujące w wyrazach zapożyczonych):

j	l	r	v
spj-	spl-	spr-	-
-	-	(zbr-)	-
-	-	str-	stv-
-	-	(zdr-)	-
-	-	(str-)	-
-	skl-	skr-	skv-
-	-	(zgr-)	-

Przykłady¹²: *spjáuana* 'pluje', *splāca* 'rozszerza', *sprò:ksta* 'wybucha' (też obce: *sprítñús* 'sprytny', *sprèðnas* 'stający oko-

pożyczeniach z języków białoruskiego i polskiego, jak też w niektórych tworach ekspresywnych (onomatopeje, wykrzykniki).

¹⁰ Por. J. Kuryłowicz, *Contribution...*, s. 110 i n.

¹¹ Por. I. Sawicka, *Struktura grup spółgłoskowych w językach słowiańskich*, Wrocław 1974, s. 41 i n., 112.

¹² Zapis przykładów gwarowych jest fonologiczny, w szczególności odpowiada ustaleniom pracy *System fonologiczny litewskiej gwary puńskiej* (przykład 5). Co do znaków akcentuacyjnych, to: a) gravis, jak w $\grave{a}, \grave{è}, \grave{ie}, \grave{ò}$, użyty został na oznaczenie miejsca przycięcia; wbrew konwencji lituanistycznej stawia się go także nad samogłoskami długimi i dyftongoidami \grave{ie}, \grave{uo} , a to w celu zwrócenia uwagi na fakt, że w gwarze puńskiej podakcentowe sylaby z takim wokalizmem nie są intonowane; b) znaki \tilde{i} (\tilde{a}, \tilde{r}) odnoszą się odpowiednio do intonacji akutowej i cyrkumfleksyjnej; różnicowanie intonacyjne ogranicza się w gwarze do tautosylabiicznych połączeń typu $\tilde{V} + R$ ($\tilde{i}, u, a + r, l, n, m$, a także $a + j = \tilde{ai}, a + v = \tilde{av}$). Uwzględniając obecność licznych zapożyczeń słowiańskich w słowni-

niem'); tylko obce: *abrušas* 'skory do wybryków, psotny'; *atrušdas* 'drozd' (też obce: *striel'šus* 'strzelec', *stro:škus* 'straszny'); *stvärsto:s* 'porywa się'; tylko obce: *zdro:dà* 'zdrada', *zdrėnšnas* 'zręczny', *štrūikas* 'strajk'; *sklāscias* 'przedziałek we włosach', *skl'ūtas* 'oksza' (też obce: *sklo:d'ūlis* 'składzik', *skl'aini:dā* 'szklanka', *skl'apas* 'piwnica'); *skrušde:lė* 'mrówka' (też obce: *skri:n'à* 'skrzynia', *skriško:s* 'skrzypce'); *skvarbūs* 'przenikliwy'; tylko obce: *agrabnus* 'zgrabny'.

Spośród fonemów klasy *R* maksymalną łączliwością odznacza się *r* (łączy się ze zwartymi wszystkich trzech miejsc artykulacji); grupy z *l*, *v* i *j* są izolowane, zaś z nosowymi nie występują w ogóle. Człon początkowy *S* reprezentuje tu spirant *s*, a tylko w zapożyczeniach ukazują się dodatkowo *š* (*štr-*) i *s* (*sbr-*, *zdr-*, *sgr-*). W pozycji *T* zwraca uwagę zupełny brak afrykat *c*, *dz*, *č*.

Dwa elementowe grupy eksplozywne przedstawiają sobą redukcje modelu *STR-*. Wchodzą tu w grę trzy możliwości: a) *STR-* > *TR-*; b) *STR-* > *SR-*; c) *STR-* > *ST-*.

a) Grupy typu *TR-*

	[j]	[l]	[r]	[n]	[m]	[v]
[p]	pj-	pl-	pr-	-	-	-
[b]	bj-	bl-	br-	-	-	-
[t]	-	-	tr-	-	-	tv-
[d]	-	-	dr-	-	(dm-)	dv-
[c]	-	-	-	-	-	cv-
[dz]	-	-	-	-	-	dsv-
[č]	-	-	-	-	-	(čv-)
[k]	-	kl-	kr-	kn-	(km-)	kv-
[g]	-	gl-	gr-	gn-	(gm-)	gv-

Przykłady: *pjāvna* 'rźnie, kroi', *bjaurūs* 'wstrętny, obrzydliwy'; *platūs* 'szeroki', *bluša* 'pchła' (obce: *plā:tko:s* 'opiatek', *pl'ācus* 'plac', *bl'ū:das* 'misa, miednica'); *prašo*: 'pro-

ctwie gwary, również spośród nich dobrano przykłady ilustrujące grupy nagłosowe. Z tego samego powodu uznano za celowe zewidencjonować na równi z rodzinnymi obce grupy spółgłoskowe, tym bardziej, że w niejednym przypadku wypełniają one *cases vides* systemu litewskiego.

si', brò:lís 'brat', trãcus 'trzeci', drò:be:s 'piótno'; tylko obce: dmukavà 'dmuchawa rolnicza'; tvãrtas 'chlew, obora', dvas'ã 'duch'; cvãrtas 'silny' (obce: ovãnas 'cwany', cv'akas 'ćwiek') davi 'dwie'; tylko obce: ðvertkã 'ćwiartka', ðv'ãrcis 'ćwierć, kwadrans', ðviçèn'o:s 'ćwiczenia (wojskowe)'; klãus'a 'pyta', kl'ũno: 'wpadł, dostał się' (obce: klumb:õina 'tłumaczy', kl'ãm-ke: 'klamka', kl'ãsto:rus 'klasztór'), glò:sto: 'głascze', gl'ãu-do: 'łupie orzechy' (obce: gl'ãncuoja 'glancuje'); kraujaĩ 'krew', grašus 'ładny'; knãrk'a 'chrapie', kn'auk'a 'miauczy', gnãib: 'szczybie', gn'aušo: 'gniecie' (obce: gnãedas 'gniady'); tylko obce: km:nai 'kminek', km:rinas 'chmurzy się', gm:inas 'gmina'; kvãpas 'zapach', gvò:ja 'kracze' (obce: kvãras 'chory', kvainũs 'dobry, ładny, fajny', kvò:lina 'chwali', gvĩntas 'gwint').

Istotne cechy grup TR- to: a) w pozycji T - współwystępowanie bezdźwięcznych z dźwięcznymi oraz, w szerszym zakresie niż przy STR-, twardych z miękkimi; b) w pozycji R - obecność sonantów nosowych (por. kn-, gn-, obok zasymilowanych słowiańskich km-, gm-). Afrykaty, których brak było w grupach STR-, tu ukazują się w zbitkach z sonantem v; zbitki ov-, dv- są charakterystyczną właściwością gwarową, gdyż w LjL odpowiadają im tv(i) i dv(i): tvirtas, dv¹³.

b) Grupy typu SR-

	j	l	r	n	m	v
s	-	sl-	sr-	sn-	sm-	sv-
z	-	(zl-)	- ¹⁴	(zn-)	(zm-)	(zv-)
š	-	šl-	(šr-)	šn-	šm-	šv-
ž	-	žl-	-	žn-	žm-	žv-
f	(fj-)	(fl-)	(fr-)	-	-	-

W grupach tych reprezentowane są wszystkie fonemy tak z klasy S, jak i R (łącznie z interferowanymi s, f). Obca grupa

¹³ Warto jeszcze zauważyć, że mimo tolerancji dla obcych grup dm-, km-, gm- gwara puńska usuwa słowiańską grupę tž-, zastępując ją swojską grupą kl-, np. klũmok:kas 'tłumok', klumb:õina 'tłumaczy'.

¹⁴ Grupa słów. zr- jest w transpozycji litewskiej substytuowana przez zdr- zdrẽnãnas z pol. zrzyczny. Por. też lit. zdr- za słów. zd- w nazwie osobowej Zdrũkas; jest to derywat od Zdrokas jako formy transpozycyjnej imienia cerkiewno-ruskiego Sdok, Sdoka od Prosdoka.

fj- nie jest anomalią, bo *j* i w innych wypadkach tworzy grupy ze spółgłoską wargową, por. *spj-*, *pj-*, *bj-*.

Przykłady: *slaiškacis* 'próg', *slidùs* 'śliski' (obce: *slò:bas* 'słaby', *slėdas* 'śląd', *sl'abizuoja* 'sylabizuje'); *srùto:s* 'gnójówka', *srubà* 'zupa'; *snaulka* 'drzemie'; *smagus* 'przyjemny' (obce: *smò:kas* 'smak', *smėrcis* 'śmierć'); *svàras* 'ciężar', *sviėstas* 'masło' (obce: *sviėtas* 'świat'), *sv'acàs* 'gość'; tylko obce: *zlòtas* 'złoty (moneta)', *znò:kas* 'znak', *znò:čina* 'znaczy', *zm* jako grupa wewnętrzna w *bezmėnas* 'bezmian, waga rzymska', *zvūnas* 'dzwon', *zvūnija* 'dzwoni dzwonem', *zvani:ėn* 'dzwonnica'; *šlāp'as* 'mokry' (obce: *šlė:kto:s* 'szlachta', *šlėktas* 'zły', *šl'ū:bas* 'ślub', *šl'ajo:s* 'szleje'); tylko obce: *šratai* 'śrut', *šrubas* 'śruba'; *šnabėdži* 'szepce', *ša'aka* 'mówi' (obce: *šniėkėrn'a* 'sieczkarnia', *šn'ū:ras* 'sznur ziemi'); *šmė:kla* 'zwid, zmora', (obce: *šmė'l'ėus* 'smalec', *šmiklierus* 'szmugler, przemytnik'); *šviesus* 'jasny' (obce: *švò:geris* 'szwagier'); *šlūkso:* 'moknie w wodzie', *šl'ūksi* 'chlupie w butach'; *šnì:b'a* 'szczypie'; *šmo:gas* 'człowiek'; *švake:* 'świeca', *šv'ang'a* 'rży' (obce: *švi:rai* 'żwir'); tylko obce: *fj'atas* 'auto marki fiat' (por. też grupę wewnętrzną w *tarifjėzus* 'taksówkarz'), *flizai* 'flizy, kafelki', *f'l'oderis* 'przezvisko we wsi Krejwiany', *frėn'ėus* 'frencz' (obok *pr'andis* 'ts. '); *frontas* 'front' (obok *pr-ūntas* 'ts. ').

c) Grupy typu ST-

	p	b	t	d	c	č	k	g
s	sp-	-	st-	-	so-	-	sk-	-
z	-	(zb-)	-	(zd-)	-	-	-	(zg-)
š	(šp-)	-	(št-)	-	-	(šč-)	(šk-)	-

W słownictwie rodzimym ukazują się wyłącznie grupy *s* + zwarta bezdźwięczna, liczne pożyczki rozszerzają jednak inwentarz grup tego typu o zbitki ze spirantami *s* i *š* (podobnie jak w typie STR-). Zwraca uwagę brak grup *ž* + zwarta dźwięczna.

Przykłady: *spūduka* 'ciśnie' (obce: *spėndis* 'spęd bydła'); *stò:gas* 'dach', *st'ana* 'stęka'; *sciklas* 'szkło', *sciprus* 'mocny' (por. odpowiedniki w L JL: *st-iklas*, *st-iprus*); *skanė*, 'chusta' (obce: *skėdai* 'schody', *okò:das* 'zebranie wiejskie'); tylko obce: *slò:nas* 'dzban'; *sdais'a* 'zdaje się, videtur' (oraz

zdòruvas 'zdrowy, tęgì', zdò:tnas 'zdatny'; zgaži 'zgoda', zga-
dli:vas 'zgodny, niekłótlìwy', zgàdzinas 'zgadza się'; również
tylko obce: špàlas 'podkład kolejowy', (špikul'antas 'spekulant',
špò:kas 'szpak'); štakietai 'piot ze sztachet', (štamplis 'stem-
pel, pieczęć', štikas 'bagnet', što:rauc 'mędrkować'); šci:ras
'szczerzy; prawdziwy' (ščebl'ikas 'szczebelek', šče:džina o-
szczędza'); škada 'szkoda', škadrò:mas 'szwadron', škìepa(s)
'szkapa', škarpietko:š 'skarpetki' (rzadki wypadek u s u n i ę-
c i a obcej grupy šk-, mianowicie za pomocą protezy, przed-
stawia iškala 'szkółka żydowska' < pol., birus. škoła).

GRUPY IMPLOZYWNE

Grupy implozywne, czyli wygłosowe, są pod względem stosunku sonantów (*R*) i obstruentów (*T*, *S*) lustrzanym odbiciem grup eksplozywnych. Mają one postać pełną *-RTS* (por. *STR-*) oraz trzy formy zredukowane: *-RT*, *-RS*, *-TS* (por. *TR-*, *SR-*, *ST-*). Z uwagi na to, że szyk zewnętrzny członów jest w grupach implozywnych odwróceniem szyku właściwego fundującym grupom eksplozywnym, uważa się grupy wygłosowe za motywowane. Choć jednak większość grup wygłosowych ma swe odpowiedniki w nagłosie, to zdarzają się i takie, jak *-RST* czy *-RTT*, dla których w nagłosie nie znajdujemy odpowiednich form **TSR-* czy **TTR-*. Tę trudność klasyfikacyjną rozwiązuje się przez przyjęcie, że odnośne (nieregularne) sekwencje stanowią połączenia typowej zbitki (nagłosowej lub wygłosowej) z elementem niemotywowanym¹⁵. W naszym wypadku: *-RST* = *R* + zbitka nagłosowa *ST*, *-RTT* = zbitka wygłosowa *RT* + *T*.

Implozywne grupy spółgłoskowe spotyka się w gwarze (i w ogóle w języku litewskim) właściwie tylko w obrębie form odmiany *c z a s o w n i k a*. Końcowe spółgłoski tematu czasownikowego tworzą tu kombinacje z jednym z czterech spółgłoskowych morfów fleksyjnych, mianowicie: *-t* (3 os. conditionalis, por. LJL *-tū*), *-o* (infinitivus, por. LJL *-ti*), *-k* (2 os. sg. imperativi) oraz *-s* (3 os. futuri).

¹⁵ Por. J. K u r y ł o w i c z, *Contribution...*, s. 105 (reguła IX).

Inwentarze grup poszczególnych typów zestawiono w następującym porządku: a) -RTS, b) -RT i -RS, c) -TS, d) -RST, e) -RTT.

a) Grupy typu -RTS

j	l	r	n	m	v
-jps	-lps	-rps	-	-mps	-
-	-lks	-rks	-nks	-	-vks

Przykładami są tu wyłącznie formy 3 os. futuri: *k'ajps* = fonetycznie *k'eips* od 'zdychać', *švilps* od 'gwizdać', *dairps* od 'pracować', *t'amps* od 'napinać'; *viłks* od 'wlec, ciągnąć', *piřks* od 'kupować', *riřks* od 'zbierać', *kavks* = fonetycznie *kauks* od 'wyć'.

Co do grup -jps i -vks por. odpowiedniki eksplozywne: *spj-* w *spjuna* 'pluje' i *skv-* w *skvambus* 'przenikliwy'. Brak grup eksplozywnych **spm-*, **skn-*, wymaga rozkładu implozywnych -mps na *m+ps* (por. *sp-*) i -nks na *n+ks* (por. *sk-*) albo na *nk+ks* (por. *kn-*).

Ograniczenia fonotaktyczne przejawiają się w tym typie w wyłączeniu spośród obstruentów zwartych zębowych, jak też spirantów innych niż *s*.

b) Grupy typu -RT i -RS

l	r	n	m	
-lt	-rt	-nt	-mt	gdzie -t = 3 os. conditionalis
-l'c	-rc	-nc	-mc	gdzie -c = infinitivus
-lk	-rk	-nk	-mk	gdzie -k = 2 os. sg. imperativi
-ls	-rs	-ns	-ms	gdzie -s } = 3 os. futuri
-l'š	-rš	-	-mš	

Jako przykłady służą tu formy czterech wskazanych kategorii fleksyjnych od czasowników: *mál'c* 'mleć' (np. *mí-lc*, *mí-l'c*, *mí-lk*, *ai-lc*), *šárc* 'karmić bydło', *mánc* 'miętosić, międlić len', *sánc* 'czepać' oraz - dla grup -l'š, -rš, -mš - formy od czasowników *m'ál'šš* 'doić', *ušm'iršš* 'zapomnieć' i *kiššš* 'pchać, napychać'¹⁶.

¹⁶ Grupy -lt, -l'c, -rc, -nt, -nc, -mt i -mc nie mają odpowiedników nagłosowych, są więc - synchronicznie biorąc - niemotywowane. Świadcstwo innych, bardziej konserwatywnych gwar litewskich (jak też języka literackiego

c) Grupy typu *-TS*

Są tylko trzy takie grupy: *-ps* i *-ks* zaświadczone w formach 3 os. futuri, np. *lupo* od 'drzeć, obdzierać', *šò:ks* od 'skakać, tańczyć' (por. jeszcze zaimki *tò:ks* 'taki', *žò:ks* 'zaden'), nadto izolowane *-kš* widoczne w wykrzykniku *aikš* albo *škš* 'chodź tu!'.

Grupa *-ts* nie istnieje, bo litewskie *pàts* (< *patis*) 'sam', które mogłoby być jej przykładem, brzmi w gwarze puńskiej *pàc*, a końcowe *|-c|* ma tu, jak we wszystkich gwarach typu dzukskiego, wartość monofonematyczną.

d) Grupy typu *-RST*

Grupy te stanowią połączenie niemotywowanego elementu *R* (w grę wchodzi tylko *l*, *r*, *m*) ze zbitką przewokaliczną *ST-* (gdzie *S* = *s* lub *š*, zaś *T* = *t*, *c/č*, *k*):

l	r	m		
- <i>lst</i>	- <i>rst</i>	- <i>mat</i>	(cond.)	} np. w formach od czasowników <i>m'aĩ'sc</i> 'błagać', <i>kiřso</i> 'rąbać' <i>krimac</i> 'gryźć'
- <i>l'sc</i>	- <i>rac</i>	- <i>msc</i>	(inf.)	
- <i>lsk</i>	- <i>rek</i>	- <i>mak</i>	(ipv.)	
- <i>łšt</i>	- <i>ršt</i>	- <i>mšt</i>	(cond.)	} np. w formach od czasowników <i>m'aĩ'šc</i> 'doić', <i>-miřšc</i> 'zapominać', <i>kiřšc</i> 'pchać, napychać'
- <i>l'šc</i>	- <i>rčc</i>	- <i>mšč</i>	(inf.)	
- <i>łšk</i>	- <i>ršk</i>	- <i>mšk</i>	(ipv.)	

Zredukowaną formą *-RST* jest *-ST*, reprezentowane przez grupy:

- <i>st</i> (cond. <i>kàst</i>)	- <i>št</i> (cond. <i>màšt</i>)
- <i>sc</i> (inf. <i>kàso</i> 'kopać')	- <i>šč</i> (inf. <i>màšč</i> 'bić')
- <i>sk</i> (ipv. <i>kàsk</i>)	- <i>šk</i> (ipv. <i>màšk</i>)

e) Grupy typu *-RTT*

Składają się one ze zbitki postwokalicznej *-RT* (przy czym *R* = *l*, *r*, *n*; *T* = *p* lub *k*) oraz niemotywowanego elementu *T* (= *t*, *c*, *k*):

l	r	n		
- <i>lpt</i>	- <i>lkt</i>	- <i>rpt</i>	- <i>nkt</i>	} np. w formach czasowników <i>švil'pc</i> 'gwizdać', <i>vil'ko</i> 'wlec', <i>daĩrpo</i> 'pracować' i <i>riřko</i> 'zbierać'
- <i>l'po</i>	- <i>l'ko</i>	- <i>rps</i>	- <i>nko</i>	
- <i>lpk</i>	-	- <i>rpk</i>	-	

go) poucza nas, że chodzi tu o dawne grupy wewnętrzne, tj. rozkładające się między sąsiednie sylaby. To, że w gwarze puńskiej znalazły się one w wygłosie, jest skutkiem innowacji, mianowicie apokopy *ũ* w zakończeniu 3 os. con-

The onset groups (explosive) have three consonant at the most and follow the STR- model (fricative + plosive + sonant) which is - in the Lithuanian language - an invariable continuation of the inherited Indo-European model.

The ultima groups (implosive) are almost completely limited to conjugated verb forms. They constitute combinations of ultima theme consonants with four consonantal inflection morphs: *-t* conditionalis, *-c* infinitivi, *-k* imperativi and *-s* futuri. With regard to the mutual relation of the constituent phonemes the ultima groups appear to be mirror reflections of the onset groups i.e. they have the form *-RTS* or the reduced forms *-RT*, *-RS* and *-TS*.